

Η δημιουργία της Πόλης-Κράτους

Οι νομοθέτες

Από το φυλετικό κράτος στην Πόλη - Κράτος

- Τον 8^ο αιώνα π.Χ. το φυλετικό κράτος διασπάστηκε και τη θέση του πήρε η **πόλη-κράτος**.
- Πυρήνας του νέου θεσμού ήταν ο **συνοικισμός**.
- Ακολούθησε η **ένωση των συνοικισμών** σε μια πόλη – **άστυ**- γύρω από μια ισχυρή θέση, **την ακρόπολη**.
- **Πάνω** στην ακρόπολη χτίζονταν ναοί και δημόσια κτίρια, ενώ **κάτω** και γύρω απλώνονταν οι κατοικίες και η αγορά, όπου εργάζονταν τεχνίτες, ξυλουργοί, αγγειοπλάστες και έμποροι. Σταδιακά η πόλη περιβάλλεται **από τείχη**, ενώ στην ύπαιθρο διέμενε μέρος του αγροτικού πληθυσμού, που ασχολείτο με την γεωργία και κτηνοτροφία.

Η Πόλη – Κράτος και τα πολιτεύματα

- Ο πολίτης: αισθάνεται **ασφαλής** και **ελεύθερος** και αναπτύσσει ποικίλες δραστηριότητες.
συνειδητοποιεί τον ρόλο του μέσα στην πόλη, στρατεύεται στην **«οπλιτική φάλαγγα»** υπερασπιζόμενος την πόλη του και **διεκδικεί τη συμμετοχή** του στην διακυβέρνηση της πόλης.

Η Πόλη – Κράτος και τα πολιτεύματα

- Όταν συγκροτήθηκε η πόλη, η **βασιλεία** είχε **παρακμάσει**.
- Την εξουσία κατέλαβαν οι **ευγενείς** και έτσι το πολίτευμα έγινε **αριστοκρατικό**, οι **άριστοι** ήταν οι πλούσιοι ιδιοκτήτες της γης, οι παλιοί σύμβουλοι του βασιλιά.

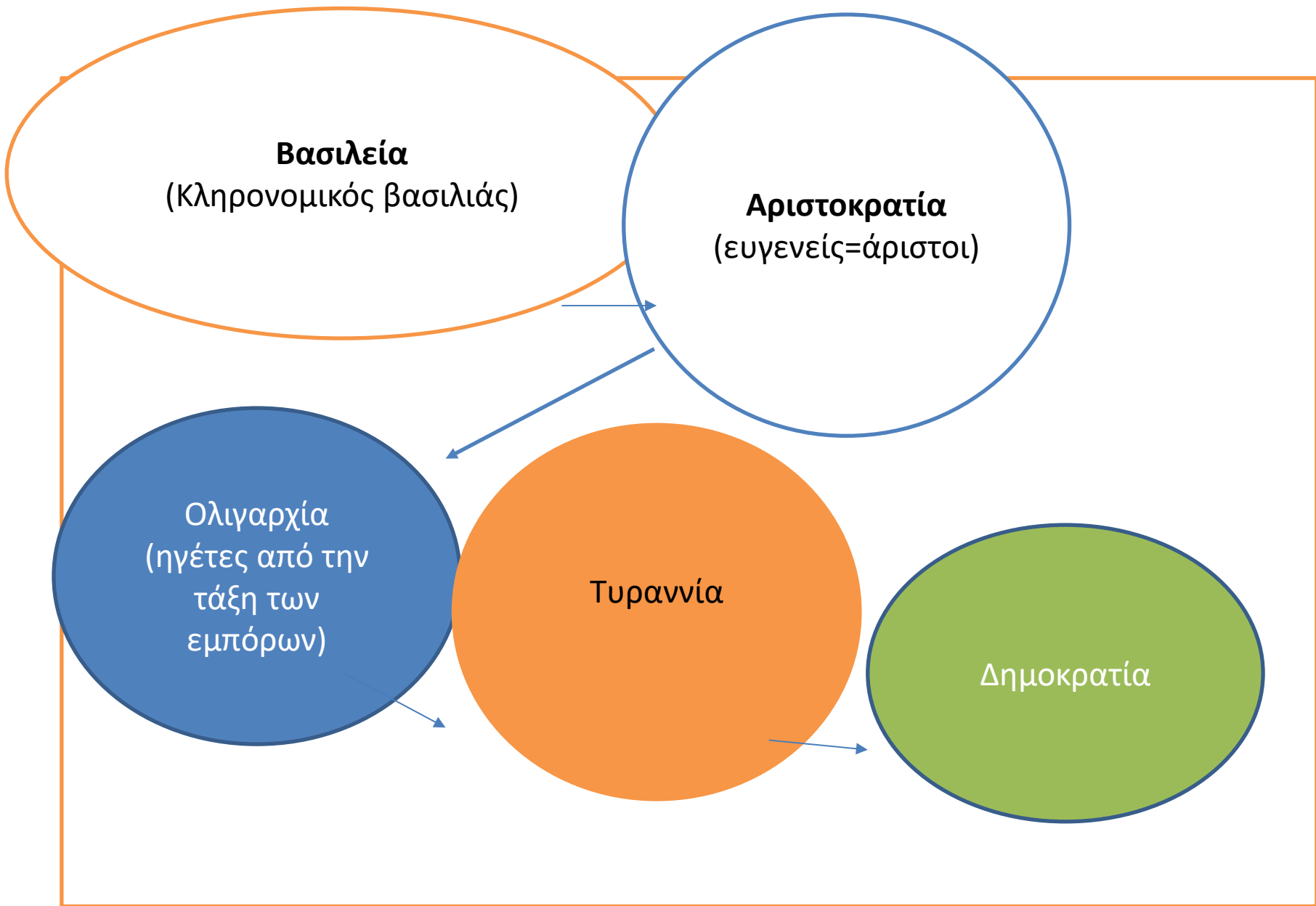
Βασιλεία
(Κληρονομικός βασιλιάς)

Αριστοκρατία
(ευγενείς=άριστοι)

Ολιγαρχία
(ηγέτες από την
τάξη των
εμπόρων)

Τυραννία

Δημοκρατία

Η Πόλη-Κράτος και τα πολιτεύματα

- Με την ανάπτυξη του εμπορίου και την ευρεία χρήση του νομίσματος δημιουργήθηκε μια νέα κοινωνική τάξη, η οποία με τη δύναμη του χρήματος αφαίρεσε την εξουσία από τους αριστοκράτες.
- Η νέα αυτή τάξη επέβαλε τη δική της εξουσία και το πολίτευμα έγινε **ολιγαρχικό**. Κριτήριο συμμετοχής τώρα δεν ήταν **η καταγωγή** αλλά **ο πλούτος**.
- Η εξουσία, όμως, των ολίγων **δεν έλυσε** τα προβλήματα με αποτέλεσμα το ξέσπασμα ταραχών. Την **κοινωνική δυσαρέσκεια** και την ανασφάλεια **εκμεταλλεύτηκαν** φιλόδοξα άτομα που συχνά με την υποστήριξη του λαού επέβαλαν **τυραννικά** καθεστώτα.

Η μορφή της Σπάρτης

- Οι **Δωριείς** που κατευθύνθηκαν προς τα νότια της Πελοποννήσου κατέλαβαν την λακωνική και ίδρυσαν ένα ισχυρό κράτος, **τη Σπάρτη**.
- Για να επεκτείνουν την κυριαρχία τους συγκρούστηκαν με τους **Μεσσήνιους**, τους οποίους υπέταξαν μετά από μακροχρόνιους πολέμους (**8^{ος} -7^{ος} αιών. π.Χ.**).
- Ισχυρός αντίπαλος της Σπάρτης ήταν και το **Άργος**. Οι συνεχείς συγκρούσεις απομάκρυναν τους Σπαρτιάτες από το εμπόριο και η πόλη «κλείστηκε» στον εαυτό της αποκτώντας τη **μορφή στρατοπέδου**.

Το κράτος της Σπάρτης

Οι Νομοθέτες: Σπάρτη

Σπάρτη

Πηγές: **Ηρόδοτος, Ξενοφών, Πλούταρχος**

Οι Έλληνες και οι λαοί της ανατολής θεωρούσαν τους νομοθέτες πρόσωπα εμπνευσμένα από τους θεούς.

Στην Ελλάδα ο νομοθέτης εμφανίζεται για να διαχειριστεί μια κρίση ή μια στάση, δηλαδή κατάσταση που απειλούσε την ενότητα της πόλης.

Λύση → κανόνες που θα κάνουν προσιτή σε όλους τη δικαιοσύνη (δίκη)
→ ώστε ο νόμος να είναι κοινό αγαθό.

Ηρόδοτος → αναφέρεται στον θρίαμβο της δικαιοσύνης του Δία.

Τον 7^ο και 6^ο αιώνα → κοινό δίκαιο και **Απόλλων** ήταν χρησμοδότης και θεός εξαγνισμού

Ο **Λυκούργος** παραλαμβάνει τη **ρήτρα** (κανόνες για τη λειτουργία της πόλης) από τον **Απόλλωνα**.

Ηρόδοτος: Λυκούργος → ευνομία (στρατιωτική οργάνωση, γεύματα, γερουσία, έφοροι)

- **Ξενοφών** → αναφορά στην εκπαίδευση

Οι Νομοθέτες: Σπάρτη

Λυκούργος

- υπαρκτό ή όχι πρόσωπο;
- Πότε έζησε;
- Ποιες καινοτομίες εισήγαγε;

Οι περισσότεροι μελετητές συμφωνούν ότι η φυσιογνωμία της πόλης ήταν αποτέλεσμα διαδοχικών εξελίξεων από τον 7^ο έως το τέλος 6^{ου} π.Χ. αιώνα

- Α' στάδιο → συνένωση 4 χωριών -Κόνουρα, Λίμναι, Μεσόα και Πιτάνα- που εγκαταστάθηκαν Δωριείς.
- Μετά → προσάρτηση Αμυκλών
- Τέλος → κατάληψη Μεσσήνης → κάτοικοι δούλοι αλλά τα εδάφη της δεν κάλυπταν της ανάγκες τους → ίδρυση Τάραντα από τους Παρθενίεις

Οι Νομοθέτες: ο Λυκούργος

Γύρω στο **669** π.Χ. ο Φείδων του Άργους (που πρώτος εφάρμοσε τη φάλαγγα των οπλιτών) νικά τους Σπαρτιάτες → **ξέσπασμα επανάστασης υπόδουλων Μεσσηνίων** (Β΄ Μεσσηνιακός πόλεμος)

Τυρταίος (ελεγειακός ποιητής του 7^{ου} αιών. π.Χ.) → εξυμνεί τα κατορθώματα των Σπαρτιατών που υιοθετούν την φάλαγγα) → **την επομένη της νίκης οι πολεμιστές διεκδικούσαν τον αναδασμό της χώρας (ποίημα *Ευνομία*)**

Δεν μπορούμε να τοποθετήσουμε με ασφάλεια κάπου τα μέτρα του Λυκούργου:

- υποθέτουμε με βάση τον **Πλούταρχο** → μετά τον Μεσσηνιακό πόλεμο λόγω των ταραχών πήγε **ο Λυκούργος** στο μαντείο των Δελφών → **ρήτρα** (αρχαϊκό κείμενο). Η **ρήτρα** ενισχύεται από τον Τυρταίο → νύξη για τροποποίηση που έγινε λίγο αργότερα. Η ρήτρα επικαλείται τον Δία και την Αθηνά.

Με βάση τη **ρήτρα** →

- 1. διαίρεση της κοινότητας **σε ωβές** (ίσως στρατιωτικές μονάδες)
- 2. διαίρεση των δύο εξουσιών, **της γερουσίας** (30 μέλη με τους 2 αρχηγέτες βασιλιάδες, τον Αγιάδη και Ευρυποντίδη) και της συνέλευσης **του δήμου** (κυριαρχία και δικαίωμα διαφωνίας)

Ο Λυκούργος

Τα μέτρα λήφθηκαν μετά την υιοθέτηση της φάλαγγας.

- **Πλούταρχος** → αποδίδει στον Λυκούργο τη διανομή της χώρας μάλλον της Μεσσηνιακής (εντάσσεται στο σύστημα διανομής λαφύρων). Στην πραγματικότητα υπήρχαν διαφορές ανάμεσα στους **ομοίους**. Ο Πλούταρχος → επηρεασμένος από τις θεωρίες του 4^{ου} αιώνα περί ισότητας και της προπαγάνδας των μεταρρυθμιστών βασιλέων του 3^{ου} αιώνα.
- **Ευνομία** → επιτεύχθηκε στο β' μισό του 7^{ου}. Οι Σπαρτιάτες θέλησαν να αποδώσουν τιμή σε ένα θρυλικό πρόσωπο που ο Τυρταίος δεν μνημονεύει και ίσως το συνέδεσαν με την αγωγή → σύστημα εκπαίδευσης που σκοπό είχε να καταστήσει την πόλη φρούριο **απόρθητο**. Όσο και αν αμφιβάλλουμε για την ιστορική αλήθεια των **νόμων του Λυκούργου** είναι γεγονός ότι η **Σπάρτη μέχρι τον 4^ο αιώνα ήταν η 1^η στρατιωτική δύναμη στην Ελλάδα**. Αν και παραιτήθηκε από τις στρατιωτικές βλέψεις της, κατάφερε να έχει μαζί της σε **υποχρεωτική συμμαχία όλες τις πόλεις της Πελοποννήσου**.
- Παραμονές των μηδικών πολέμων απολαμβάνει **ευνομία** → **ξεφεύγει από τον κίνδυνο της τυραννίδας, ενσαρκώνει την ελληνική ελευθερία και ανεξαρτησία που ανήκει στους οπλίτες μόνο**.

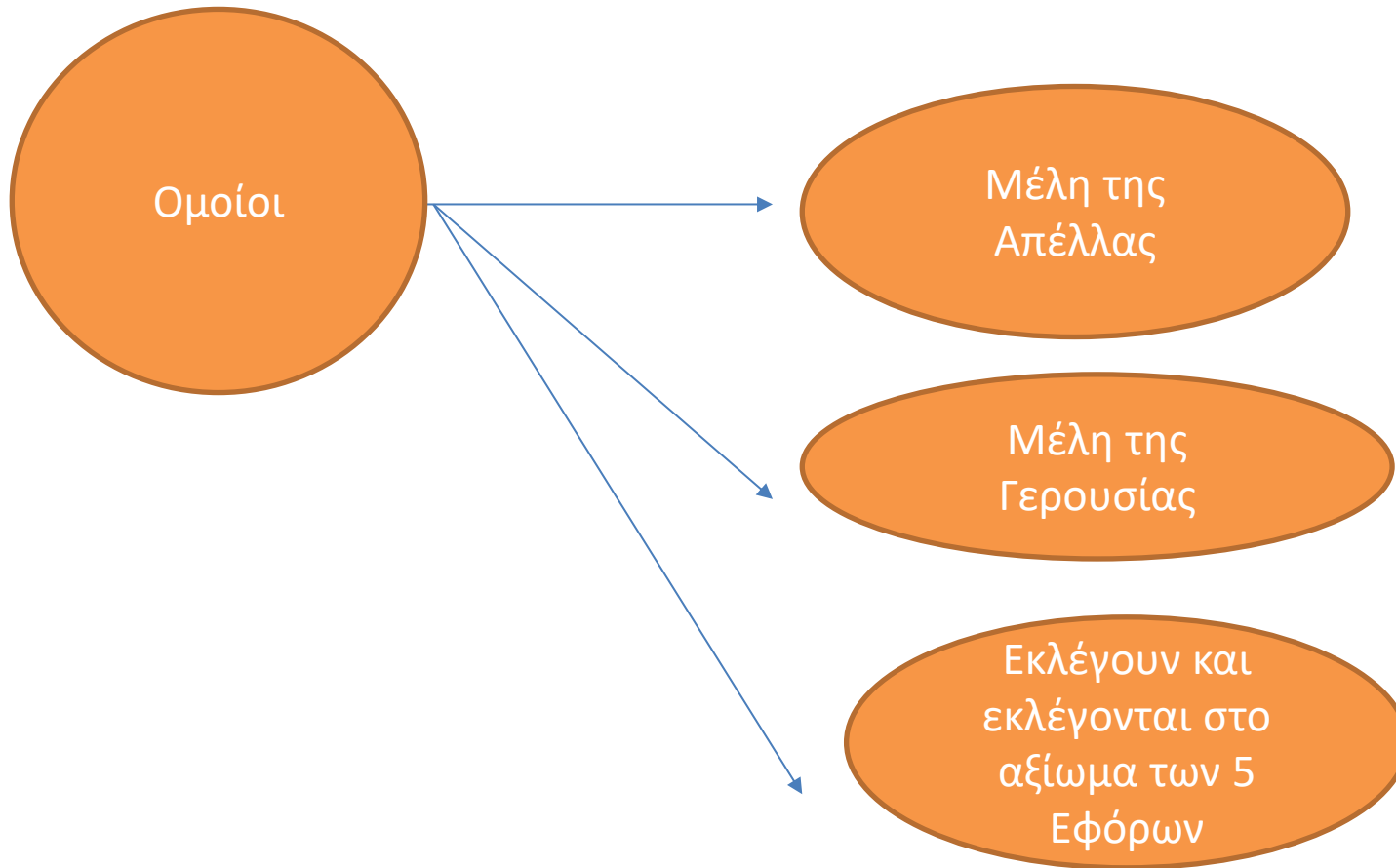
Σπάρτη: Κοινωνικές τάξεις

- **Σπαρτιάτες ή Ομοίοι** (κάτοχοι της γης με κύρια ενασχόληση τα πολιτικά και την πολεμική τεχνική)
- **Περίοικοι** (ενασχόληση με το εμπόριο)
- **Είλωτες** (ενασχόληση με την καλλιέργεια της γης, μέρος δε του προϊόντος της το έδιναν στους Σπαρτιάτες-Ομοίους.)

Η σπαρτιατική κοινωνία: *Σπαρτιάτες ή Όμοιοι*

- Οι *Σπαρτιάτες* ή *Όμοιοι* → συμμετέχουν στην Απέλλα, ορίζουν τους εφόρους, είναι μέλη της γερουσίας.
- Οι *Όμοιοι* ήταν **γαιοκτήμονες** που ζούσαν από τα εισοδήματα που κατέβαλλαν οι είλωτες που καλλιεργούσαν τις γαίες τους. Είχαν **πατρογονικές γαίες** και τον **κλήρο**, που έγινε μεταβιβάσιμος, αν και έμενε προσκολλημένος στη στρατιωτική θητεία.
- **Ο Αριστοτέλης** ισχυρίζεται ότι οι γυναίκες τον 4^ο αιώνα π.Χ. ήταν οι ιδιοκτήτριες των 2/5 της γης (λόγω του μεγάλου αριθμού των **κληρονομιών** και λόγω του μεγέθους της **προίκας**).
- Αντίθετα ο **Πλούταρχος, Βίος του Άγη**, υποστηρίζει ότι στη Σπάρτη απαγορευόταν να προικίζουν τις θυγατέρες.
- **Ο Αριστοτέλης** επίσης ισχυρίζεται ότι οι σπαρτιάτισσες ασκούσαν μεγάλη επίδραση στη διοίκηση της πόλης.

Ο πολιτικός ρόλος των Ομοίων

Οι περίοικοι

Ήταν Λακεδαιμόνιοι που ζούσαν σε εγκαταστάσεις **γύρω από την πόλη** σε μικρές «πόλεις», κέντρα βιοτεχνιών και εμπορικών δραστηριοτήτων.

Ο Ισοκράτης υποστηρίζει ότι οι περίοικοι ήταν ο **δήμος της Λακωνίας** που έχασε τα δικαιώματά του.

Ο Ξενοφών λέει ότι συμμετείχαν στο πλευρό των Σπαρτιατών στις πολεμικές επιχειρήσεις και κάποιοι έφταναν σε υψηλά αξιώματα.

Τον 4^ο π.Χ. αιώνα εμφανίζονται με διάφορες ονομασίες: *νεοδαμώδεις, μόθακες, υπομείονες, τρέσαντες*, που λόγω εξώγαμης γέννησης, απώλειας κλήρου, ποινής, δεν συμμετέχουν στην πολιτική ζωή ούτε στις πρακτικές των *ομοίων* αλλά θεωρούνται Λακεδαιμόνιοι.

Οι εἰλωτες

Καταγωγή:

- εγχώριοι πληθυσμοί που υποδουλώθηκαν ή η δουλεία ήταν αποτέλεσμα της κοινωνικής ή οικονομικής εξέλιξης.
- 2 ομάδες ειλώτων: της **Λακωνίας** και της **Μεσσηνίας** που από τον 7^ο αιώνα οι τελευταίοι επαναστατούσαν συνεχώς.

Οι εἰλωτες διέφεραν από τους δούλους γιατί:

- Αποτελούσαν **ομοιογενή ομάδα** και για αυτό ήταν πάντα ένα πρόβλημα για τη Σπάρτη.
- Ήταν **προσκολλημένοι στη γη** που καλλιεργούσαν
- Αναπαράγονταν **φυσιολογικά**
- Ο κύριος τους **δεν μπορούσε να τους διαθέσει ελεύθερα**. Απολάμβαναν μια κάποια οικονομική ανεξαρτησία από τη στιγμή που ξοφλούσαν το χρέος τους στον κύριό τους. Γίνονταν, όμως, αντικείμενα κατατρεγμού → **κρυπτεία**, νυχτερινό κυνήγι.

Η αρχαϊκή Σπάρτη (8^{ου}-6^{ου} αι. π.Χ.): Πολιτικά όργανα

- **2 βασιλείς** → θρησκευτικοί και στρατιωτικοί αρχηγοί
- **5 έφοροι** → εκλέγονταν με **ετήσια** θητεία από την **Απέλλα**, λογοδοτούσαν μόνον στους διαδόχους τους, έπρεπε να είναι πάνω από 30 ετών, ασκούσαν την **εξωτερική πολιτική** και ήταν υπεύθυνοι για την **άμυνα**.
Αρχή **δημοκρατική** με την οποία τα μέλη της προσπαθούσαν να προστατεύσουν το πολίτευμα.

Η αρχαϊκή Σπάρτη (8^{ου}-6^{ου} αι. π.Χ.): Πολιτικά όργανα

- **Γερουσία** → (28 γέροντες πάνω από 60 ετών που εκλέγονταν διά βοής και ισόβια +2 βασιλείς) προετοίμαζε τα θέματα που υποβάλλονταν στην Απέλλα.

Η γερουσία είχε πολιτική, νομοθετική και δικαστική εξουσία.

- **Απέλλα** → λαϊκή συνέλευση όπου συμμετείχαν οι Σπαρτιάτες που είχαν συμπλήρωση το 30^ο έτος της ηλικίας τους.

Πολιτικά όργανα Σπάρτης

2 Βασιλείς

5 **έφοροι** → ετήσια θητεία,
άνω των 30 ετών,
εξωτερική πολιτική και
άμυνα

Γερουσία → (28 + 2) ισόβια θητεία
προετοιμασία θεμάτων για την Απέλλα
πολιτική, νομοθετική και δικαστική εξουσία.

Απέλλα (Εκκλησία) → λαϊκή
συνέλευση Ομοίων Σπαρτιατών
άνω των 30 ετών

Πολιτικά όργανα: Βασιλείς

- Ο θεσμός της **διπλής βασιλείας** κατένειμε στα δύο τη μοναρχική εξουσία, με ισότιμη εξουσία μεταξύ των δύο βασιλέων. Η **Γερουσία** και οι **έφοροι** ήταν οι διαιτητές στις διενέξεις των βασιλέων και αντίστροφα.
- **Προνόμια:** σωματοφυλακή **300 ανδρών**, τιμητική θέση στις θρησκευτικές γιορτές, ζούσαν με έξοδα της πόλης και θεωρούνταν οι πλουσιότεροι στην Ελλάδα, είχαν κτήματα και τέμενος στις **περιοικίδες** πόλεις και εισέπρατταν τον **βασιλικό φόρο**. Είχαν διπλή μερίδα στο συσσίτιο και στα λάφυρα και τους έθαβαν με ιδιαίτερες τιμές.
- **Εξουσίες:** πολιτικές εξουσίες → **ισόβια** μέλη της γερουσίας με δικαίωμα ψήφου, **δικαστικές** εξουσίες (οικογενειακό δίκαιο), θρησκευτικές και πολεμικές εξουσίες. Η βασιλική εξουσία φαίνεται απόλυτη μόνο στον στρατιωτικό τομέα. Σε περίοδο πολέμου ο ένας από τους δύο βασιλείς ήταν ο αρχηγός και σε περίοδο εκστρατείας διατηρούσε εξουσία χωρίς όρια (**στρατηγός αυτοκράτωρ**).
- Η αύξηση του αριθμού των συμβούλων που περιέβαλλαν το βασιλιά κατά την εκστρατεία σκοπό είχε τον περιορισμό της εξουσίας του. Τέλος ασκούσε και διπλωματική πολιτική.

Οι 5 Έφοροι

- **Συλλογικό σώμα 5 αρχόντων** που εκλεγόταν κάθε χρόνο από την **Απέλλα** και λογοδοτούσε μόνον στους διαδόχους του.
- **Προϋποθέσεις εκλογής:** Ομοίος και άνω των 30 ετών
- *Οι θεωρητικοί του 4^{ου} αιώνα π.Χ. αναγνωρίζουν στους εφόρους την έκφραση του δημοκρατικού χαρακτήρα της σπαρτιατικής πολιτείας.*
- **Εξουσίες εφόρων:** εσωτερική διοίκηση πόλης, έλεγχος των αρχόντων, έλεγχος συμπεριφοράς των πολιτών και ιδιαίτερα της αγωγής των νέων.
- Οι έφοροι συγκαλούσαν και προήδρευαν της Εκκλησίας του δήμου.

Η γερουσία

- **28 μέλη+2 βασιλείς** (ισόβια μέλη που δεν λογοδοτούσαν σε κανέναν, *ανεύθυνα* κατά τον Αριστοτέλη).
- Πάνω από 60 ετών, έπρεπε να έχει εκπληρώσει όλες τις υποχρεώσεις που απαιτούσε η πολιτική ιδιότητα και να διακρίνεται για το ήθος του.
- Εκλογή **διά βοής** από Απέλλα
- **Εξουσίες γερουσίας**: πολιτική, νομοθετική και δικαστική (αποτελούσε το **ανώτατο ποινικό δικαστήριο** της πόλης, γιατί εκδίκασε υποθέσεις με ποινή το θάνατο, εξορία ή στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων).

Η Απέλλα

- Η Απέλλα αναφερόταν και **Εκκλησία (αλία ή αλίη)**. Ήταν η συνέλευση **όλων των ομοίων άνω των 30** ετών, η οποία συνερχόταν σε σώμα σε έναν ανοικτό χώρο και προήδρευε ο επώνυμος άρχων.
- Εξουσίες:** είχε τον **τελικό λόγο** στη λήψη αποφάσεων, επικύρωνε ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής, την εκλογή εφόρων και την εκλογή της γερουσίας, υποδεικνύει τους στρατηγούς και τους άρχοντες, παρέχει πολιτικά δικαιώματα σε μη Σπαρτιάτες ή αφαιρούσε από τους Ομοίους.
- Δεν γνωρίζουμε αν ο κάθε Ομοίος έπαιρνε τον λόγο, αν υπήρχε ουσιαστικός διάλογος κλπ.

Η Αθήνα κατά την αρχαϊκή εποχή

Το **Μυκηναϊκό ανάκτορο** της Αθηνάς διασώθηκε από τις καταστροφές του 13^{ου} και 12 του αιώνα: ο υλικός πολιτισμός ήταν σε ανεκτό επίπεδο, η πόλη κέντρο υποδοχής των Ελλήνων για να πάνε στα νησιά ή στη Μ. Ασία

Μύθος → αυτόχθονες

Αριστοτέλης, Αθηναίων πολιτεία, → βασιλική εξουσία που μοιράζονταν ο βασιλιάς, ο πολέμαρχος και ο επώνυμος άρχων

Κατά τον 7^ο

Το Πολίτευμα → κλειστή αριστοκρατία (Ευπατρίδες)

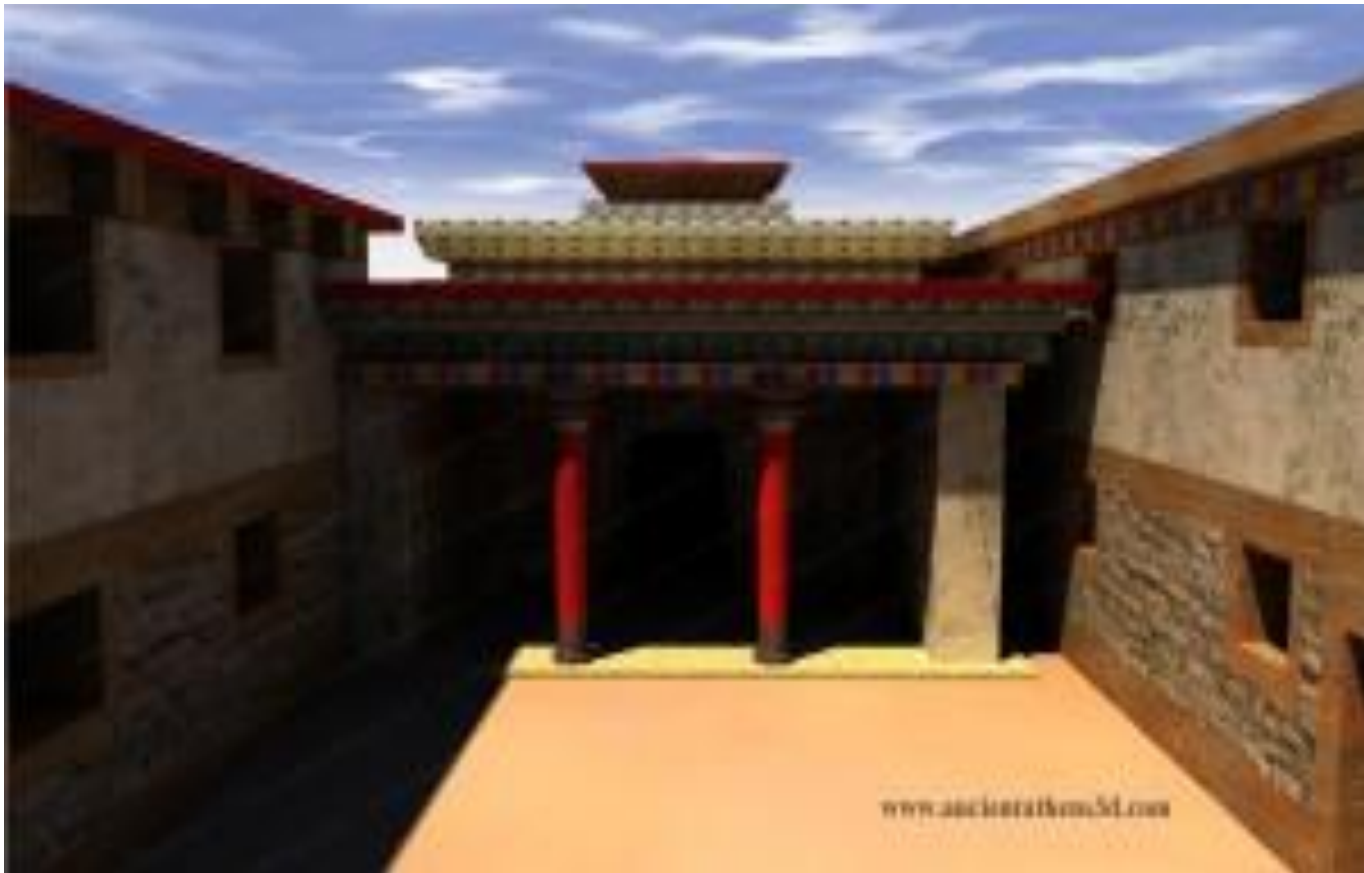
Πολιτειακά Όργανα:

- *Άρχων – βασιλιάς* (αρμοδιότητες θρησκευτικές)
- *Επώνυμος άρχων* (υπεύθυνος για σύγκληση Εκκλησίας Δήμου)
- *Πολέμαρχος* (υπεύθυνος για στρατιωτικά θέματα)
- *Έξι θεσμοθέτες* (υπεύθυνοι για δικαστικά θέματα)
- *Άρειος Πάγος* (υπεύθυνος για την τήρηση των νόμων)
- *Εκκλησία του Δήμου* (η συνέλευση όλων των Αθηναίων απέκτησε μεγάλη σημασία μεταγενέστερα)

Αναπαράσταση του Μυκηναϊκού ανακτόρου

Αναπαράσταση του Μυκηναϊκού ανακτόρου

Το Μυκηναϊκό ανάκτορο της Αθηνάς

- Οι Μυκηναίοι φέρνουν και στην Αθήνα τα δύο βασικά χαρακτηριστικά της πολεοδομίας τους: την οχυρωμένη ακρόπολη και το ανάκτορο.
- Ο βράχος της Ακρόπολης τειχίστηκε με κυκλώπειο τείχος, ενώ εντός του τείχους χτίστηκε ένα μεγάλο ανάκτορο.
- Το τείχος, γνωστό και ως **Πελασγικό**, είναι μέχρι σήμερα ορατό κοντά στα Προπύλαια, ενώ πολλά σημεία του διατηρούνται επιχωμένα στην νότια πλευρά του βράχου. Το τείχος είχε δύο εισόδους και αποτελούσε το κύριο μέσο άμυνας μέχρι και το τέλος των Αρχαϊκών χρόνων. Η δυτική, όπου βρίσκονται σήμερα τα Προπύλαια, προφυλασσόταν από ένα άλλο τείχος που διέθετε εννέα πύλες, το επονομαζόμενο «εννεάπυλον», το οποίο, όπως αναφέρει ο Θουκυδίδης, υπήρχε μέχρι την είσοδο των Περσών στην Αθήνα το 480 π.Χ.

Αθήνα: οι νόμοι του Δράκοντα

Προβλήματα:

- Οι **έμποροι και βιοτέχνες αμφισβητούσαν** την εξουσία των ευγενών
- Οι **χρεωμένοι αγρότες απαιτούσαν κατάργηση χρεών** (όσοι δεν μπορούσαν να ξεπληρώσουν τα χρέη τους γίνονταν δούλοι)

Συμβάντα:

- Την κατάσταση θέλησε να εκμεταλλευτεί ο **Κύλων** το **632 π.Χ.** σε συνεργασία με τον πεθερό του Θεαγένη (τύραννο των Μεγάρων) → προσπάθεια αρπαγής ακρόπολης και εγκαθίδρυσης τυραννίδας (Θουκ. Α' 126, 4)
- Το κίνημα απέτυχε, οι οπαδοί του θανατώθηκαν, αν και ικέτες στους βωμούς (*Κυλώνειο άγος*), ο ίδιος κατέφυγε **στα Μέγαρα**.
- Η αναστάτωση στην Αθήνα κορυφώθηκε και οι **Μεγαρείς** εκμεταλλεύτηκαν τις αναταραχές και κατέλαβαν την **Σαλαμίνα**
- **Καθημερινά ήταν τα αιτήματα** → για κατάργηση χρεών και σύνταξη γραπτών νόμων που μέχρι τότε ήταν άγραφοι. → **οι ευγενείς** για να εκτονωθεί η λαϊκή δυσαρέσκεια ανέθεσαν **στον Δράκοντα** τη συγγραφή των νόμων.

Σύνταξη κώδικα νόμων από τον Δράκοντα

- Η απόπειρα του Κύλωνα ήταν ύστατη προσπάθεια της αριστοκρατίας να αντισταθεί στη θέσπιση νόμων που θα εξασθένιζαν την τάξη αυτή.

Οι Νόμοι του Δράκοντα (624 π.Χ.)

- Επιτρέπουν στον δήμο των οπλιτών άσκηση πολιτικών δικαιωμάτων
- Θέσπιση κοινού δικαίου για αντιμετώπιση ανθρωποκτονιών ή αιματοχυσιών
- Νόμοι γραμμένοι με αίμα

Η **‘πολιτεία’** του Δράκοντα θεωρείται από τους περισσότερους νεότερους ότι είναι μια πλαστογραφία που κατασκευάστηκε στο τέλος του 5^{ου} αιώνα.

Αθήνα: Η διαίτησία του Σόλωνα (594 π.Χ)

Η καταγραφή των νόμων ικανοποίησε μέρος των πολιτών. Το οξύ **οικονομικό πρόβλημα** αυτών που δεν μπορούσαν να ξεπληρώσουν τα χρέη τους και γίνονταν δούλοι προκαλούσε συνεχώς αναταραχές.

Έτσι το **594 π.Χ.** οι Αθηναίοι ανέθεσαν στον ποιητή Σόλωνα να δώσει λύση στα προβλήματα.

Η κρίση αντιμετωπίστηκε με τη **νομοθεσία του Σόλωνα 594/3 π.Χ.** που περιλάμβανε:

- **Σεισάχθεια** (απαλλαγή από τα βάρη)
- Απαλλαγή από τη δουλεία (εξ αιτίας χρεών)
- **Όμως δεν προέβη σε ισομερή αναδασμό της γης** και για να διατηρήσει την ισορροπία ανάμεσα στο δήμο και τους ισχυρούς → συνέταξε νόμους ίδιους για όλους

Αθήνα: Η διαίτησία του Σόλωνα

Πηγές:

- **Αριστοτέλη**, *Αθηναίων Πολιτεία*
- **Πλούταρχου**, *Βίος Σόλωνα*

Ο Αριστοτέλης και ο Πλούταρχος θεωρούν **γνήσιες τις διατάξεις:**

- για την ιδιοκτησία και τη μεταβίβασή της,
- για θέματα οικογενειακού δικαίου,
- τις μεταρρυθμίσεις μέτρων και σταθμών,
- τον καθορισμό εξόδων για θυσίες

Είναι όμως **αμφίβολα:**

- Τα οικονομικού χαρακτήρα μέτρα για την εκμετάλλευση των αγροτικών προϊόντων και την ανάπτυξη της βιοτεχνίας
- Λιγότερο πιθανόν η δημιουργία της Βουλής των 400^{ων}

Σόλων: κοινωνικές τάξεις

Διαίρεση των πολιτών σε τάξεις ανάλογα με το αγροτικό τους εισόδημα για τον προσδιορισμό των ευθυνών και τους όρους πρόσβασης στη διοίκηση:

- **500 μέδιμνοι**
- **ιππείς** (ικανοί να συντηρούν άλογο για το ιππικό)
- **300 μέδιμνοι (ζευγίτες)** (ικανοί να συντηρούν ζεύγος βοδιών)
- **θήτες** (δικαίωμα συμμετοχής στη συνέλευση και στα δικαστήρια)
- [τα ονόματα που προσδιορίζουν τις τάξεις είναι διαφορετικά από τα εισοδήματα]
- Η πρόσβαση των θητών στα δικαστήρια έρχεται σε αντίθεση με την Αθήνα ως πόλη των οπλιτών.

Σόλων: κοινωνικές τάξεις αποκλεισμένες από την πολιτική

- Οι **δούλοι**,
- οι **μέτοικοι** (μόνιμα εγκατεστημένοι ξένοι στην Αθήνα) και
- οι **γυναίκες** (αποτελούσαν το 1/3 του σώματος των 'πολιτών')

Όλοι οι παραπάνω ήταν αποκλεισμένοι από το σύστημα, **δεν συμμετείχαν στις πολιτικές αποφάσεις.**

Οι νόμοι του Σόλωνα

Η νομοθεσία του είναι σημαντική για την πρωτοτυπία και την εμβέλειά της:

- Καθιέρωσε την αρχή ότι **το σώμα των Αθηναίων πολιτών στο σύνολό του θα διοικούσε το αθηναϊκό κράτος**
- Ο νόμος ότι η ουδετερότητα ήταν **απαράδεκτη** σε περίπτωση ενδοκοινοτικής αντιπαράθεσης 'ορίζει' ότι οι άρρενες πολίτες πρέπει να συμμετέχουν στα κοινά → **ορίζει τον πολίτη ως το πρόσωπο που συμμετέχει στα κοινά**
- Καταργώντας τον θεσμό των *εκτημορίων* και της δουλείας για χρέη → **ελεύθεροι αγρότες και διάκριση μεταξύ ελευθερίας και δουλείας.**

Δυσaréσκεις → εμφάνιση Πεισίστρατου

- **Πλούσιοι** → έθιγε τα συμφέροντά τους και αφαιρούσε μέρος από την επιβολή προς τους 'πελάτες'.
- **Δήμος** → αν και απαλλάχτηκε από τον φόβο της υποδούλωσης, δεν πέτυχε τον αναδασμό της γης.
- → χρόνια ταραχών (**Αριστοτέλης**) για δύο χρόνια δεν κατάφεραν να ορίσουν άρχοντες

το 561/560 π.Χ. Πεισίστρατος → μια διαφορετική τυραννίδα από τις άλλες μια και ένας νομοθέτης πριν είχε φτιάξει ένα σύστημα δικαίου

Ηρόδοτος, Αριστοτέλης → τυραννίδα → αποτέλεσμα συγκρούσεων

Διαμάχη ανάμεσα στις **3 αντιμέτωπες παρατάξεις**:

- **Πεδινούς** → Λυκούργος (ολιγαρχικοί- παλιά αριστοκρατία)
- **Παράλιοι** → Αλκμεωνίδη Μεγακλή (μετριοπαθείς-έμποροι)
- **Διάκριοι** → Πεισίστρατος (δημοκρατικοί-χωρικοί)

Ο Πεισίστρατος (561-527 π.Χ.)

- Ο Πεισίστρατος ανήκε στην αριστοκρατία αλλά επέλεξε να προστατεύσει τα συμφέροντα του δήμου για να ικανοποιήσει τη φιλοδοξία του.
- Οπαδοί → οι χωρικοί που ήταν δυσαρεστημένοι από τον Σόλωνα
- Ο Πεισίστρατος → ήταν **πολέμαρχος** και προσποιήθηκε επίθεση από εχθρούς → με την συγκατάθεση του δήμου απέκτησε φρουρά 300 ροπαλοφόρων → κατέλαβε την ακρόπολη, σύμβολο εξουσίας.
- Ο Πεισίστρατος, αφού κυβέρνησε με μετριοπάθεια εξορίστηκε μετά 6 χρόνια, όταν ο Λυκούργος και ο Μεγακλής ενώθηκαν εναντίον του.
- Όμως, η συνεχείς διαφωνίες ανάμεσα στον Λυκούργο και Μεγακλή → επιστροφή Πεισίστρατου (συγγενής πια με τον Μεγακλή λόγω γάμου)
- → β' εξορία και επιστροφή στο Μαραθώνα → υποδοχή από τους οπαδούς του → επικράτηση έναντι των αντιπάλων του

Ο Πεισίστρατος (561-527 π.Χ.)

- Ο **Αριστοτέλης** → ο Πεισίστρατος κυβέρνησε με μετριοπάθεια και μάλλον σαν καλός ποιητής παρά σαν τύραννος, γιατί:
- Δεν έθιξε συστηματικά τις μεγάλες οικογένειες (απόδειξη η στάση του προς την οικογένειες Φιλαιδών – Κιμωνιδών που στήριξε τις βλέψεις τους στη Χερσόνησο της Θράκης). Όμως, συνέλαβε και κράτησε ομήρους συγγενείς όλων των αντιπάλων του για να μην τολμήσουν να του αντιταχθούν όσοι παρέμεναν στην Αθήνα· έστειλε τους ομήρους στη Νάξο όπου έγινε τύραννος ο φίλος του Λύγδαμης.
  - **Δήμευσε τις περιουσίες** όσων εξόρισε και τις μοίρασε στους "Διακρίους", στους φτωχούς αγρότες και βοσκούς οι οποίοι αποτέλεσαν την πολιτική του βάση, Πλούταρχος, *Βίος Σόλωνα*, 29.

Ο Πεισίστρατος (561-527 π.Χ.)

- **Πολιτική προς τον δήμο:** δάνεια σε αγρότες, επιτόπιους δικαστές, καθιέρωσε παρακράτηση εισοδήματος – φόρο σε είδος,
- κοπή 1^{ου} νομίσματος, κουκουβάγιας,
- αύξηση γοήτρου πόλης με δημόσια έργα,
- κατασκευή εννεάκρουνου για την ύδρευση της πόλης
- καταγραφή Ομηρικών επών
- προσέλκυση συγγραφέων και καλλιτεχνών → γέννηση αττικής γλυπτικής, συγκέντρωση ορφικών ποιημάτων

Ο Πεισίστρατος (561-527 π.Χ.)

- **Θρησκευτική πολιτική** → ενότητα της πόλης μέσα από τη λατρεία της Αθηνάς και Διονύσου, ιδιαίτερη λάμψη στα **Παναθήναια**, επιβλητικές γιορτές για το Διόνυσο
- **Εξωτερική πολιτική** → καλές σχέσεις με Θήβα και Νάξο
- Ενθάρρυνση αποίκησης Χερσονήσου Θράκης
- Καλές σχέσεις με Άργος, Κόρινθο και Σπάρτη
- Κοπή νομισμάτων
- Ανάπτυξη αγγειοπλαστικής (ίσως η αύξηση του πληθυσμού → προβλήματα επισιτισμού)

Ο Πεισίστρατος (600 -527 π.Χ.)

Ο Πεισίστρατος φθάνει στην Ακρόπολη συνοδευόμενος από την Αθηνά - Σχέδιο του Πινέλι, 1820

Ο Υδραγωγός του «Πεισίστρατου» στην Αθήνα

